5. Karl Johans «kongevei» gjennom Eidsberg bygget 1818-1828.

Vi vet at da Karl Johan ble konge over både Norge og Sverige i 1814, ville han ha et godt veinett mellom de to landene. Det første han bestemte, var at det skulle bygges en paradevei som det kunne kjøres i trav med vogn fra Christiania til Stockholm.

Stortinget som skulle bevilge penger, satte seg på bakbeina og var imot det store prosjektet, men den nye veien ble fullført med militære mannskaper i 1828. En gammel mann har fortalt: Jeg kan huske at kongen kom kjørende i 1828. Bøndene måtte møte opp med hester der det var hestebytte, og kongen skulle kjøre i trav hele veien. Kongen trengte 81 hester på hvert skift, og mellom Stockholm og Kristiania ble det til sammen brukt 5000 hester. Kongeveien gikk fra Kristiania over Ekebergåsen, om Ljabru og Ski og derfra til Vegger i Hobøl til Onstad sund.

Fergestedet ved Onstad sund var ikke bare et trafikknutepunkt, men også et militært viktig sted som flere ganger var skueplass for krigshandlinger mellom nordmenn og svensker. Den mest minneverdige hendelsen herfra er nok knyttet til Karl XII som kom her under retretten fra Kristiania i 1716. For å hindre kongen i å ta seg over sundet, hadde nordmennene ødelagt ferga og senket alle båtene på Askimsida. Tømmer til å bygge flåter av fant svenskene ved å rive noen hus, og likedan tømmer ved Hovin kirke som skulle brukes til restaurering samme året. Hovin kirke ble først restaurert i 1720.

Sundtollen ble betalt med korn. En kar som krevde inn sundtoll, brukte på sin årlige runde alltid å ha brennevinsdunken med. En dram var «kvittering» for innbetalt toll. De som alltid leverte godt korn, fikk gjerne en ekstra «kvittering», mens de som hadde mindre godt korn, kanskje ikke fikk noe i det hele tatt.|

Onstad sund er fra gammelt av et av de viktigste fergestedene over Glomma. Sundet er en sterk utvidelse av Glommas løp med rimelige strømforhold og forholdsvis lett adkomst ned til strendene på begge sider. I sin beskrivelse av Onstad sund har Jacob Nicolaj Wilse med

en betraktning om plassering av de norske sundsteder: «Sundstæderne i de norske Vande ere, for de stærke Strømmers Skyld, just hvor Vandet er bredest, Hvilket er tvertimod i Danmark.»

Når vi kommer til Trippestad og videre østover, ser vi ned til Hoelbekken i bunnen av dalen der det finnes noen store steiner som er restene etter ei bru fra den gangen, og så går veien videre opp til Hoel. Her kan vi danne oss et bilde av hvor bratte kneikene kunne være. Det er hørt at Karl Johan bygde en ny vei som skulle være rettest mulig og at han kunne komme raskest mulig fram mellom de to hovedstedene, men han har nok benyttet seg av gamle og til dels svingete veier mange steder når vi ser på de gamle kartene. Men at veiene ble oppgradert, kanskje fra stier eller hulveier og gjort bredere, samt bygget bedre bruer er ganske sikkert. Etter å ha passert Hoelbekken fulgte han den eksisterende veien og svingte til høyre ved Mørkved, og der gikk veien ganske rett helt fram til Ulrikstad hvor den gikk gjennom tunet på gården. Litt før en kom til Ulrikstad passerte en Buer. Der var det ei grind hvor hodene til de to siste som ble henrettet i Eidsberg satt opp på grindstolpene i 1829. Der sto de i rundt 40 år før de ble tatt ned. Deretter forbi Morstang, der det var ekserserplass og rettersted i flere hundre år, og fram til Brennemoen og den berømte svenskegrana, som var et kjent sted som svenskene brukte å stanse ved når de drev store drifter med levende dyr fra Sverige til markedet eller slaktehusene i Christiania. Grana sto i nærheten av der rundkjøringa der OBS er nå. Grana sto helt inntil veien og ble felt ca. 1970 av hensyn til trafikksikkerheten. Videre gikk veien omtrent forbi der Edvin Ruuds hospital ligger og videre forbi Brødremoen- og Østrenggårdene.

Svenskegrana

At vi forstår at det ble benyttet gamle veier, forstår vi, for i området der ligger det mange gravhauger fra små til dels veldig store på begge sider av veien. I overkant av Østrengfeltet svingte den av til venstre og fram til der fengslet ligger, på skrå over travbanen og til Langbrekke. Der tok veien til Trøgstad av og fortsatte gjennom tunet på Langbrekke. Der fortsatte kongeveien østover.

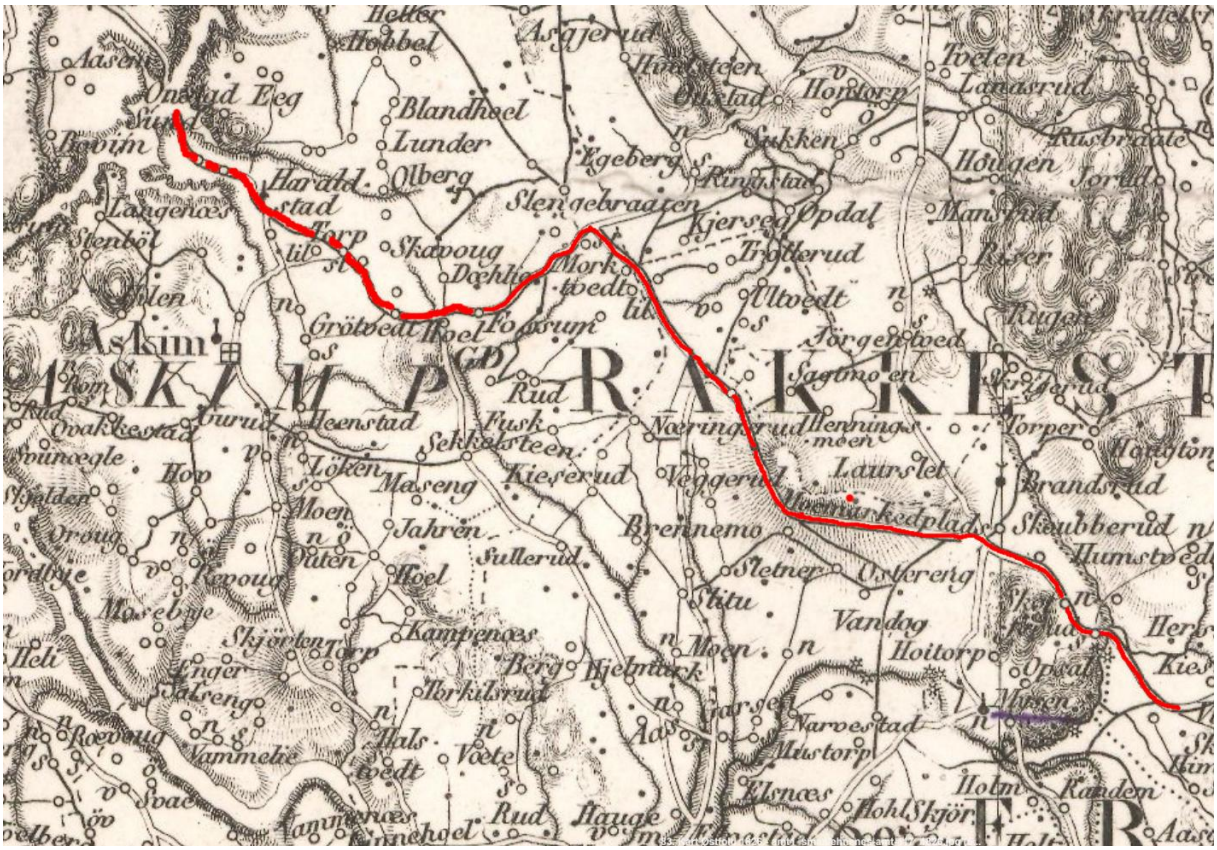
Blandhoel
Lunder
Olberg
Skavoug
Grötvedt
Rud
Fusk
Sekkelsteen
Kieserud
Maseng
Jahren
Sullerud
Hoel
Kampenæs
Berg
Hjelmtræk
Ibrkilsrud
Vøte
Rud
Hauge
Sletner
Østereng
Vandag
Hoitorp
Narvestad
Mustorp
Elsnæs
Holm
Randem
Skjörten
Torp
Vammelie
Svae
Langenæs
Stenbø
Aasim
Slengebraaten
Kjersed
Opdal
Trollerud
Ultvedt
Mork
Fossrum
Sagmoen
Næringsrud
Lauvslet
Veggerud
Brennemo
Skubberud
Brandsrud
Torper
Tveten
Lanasrud
Rusbraate
Høigen
Mansrud
Rugen
Hortorp
Sukken
Ringstad
Igeberg
Asgjerud
Hobbel
Eeg
Aasen
Haraldstad
Torp
Skavoug
Dahle
Mork
Ultvedt
Fossrum

båtene forbi her når de skulle over til Haldenvassdraget fra Glomma. Det var flere steder de kunne gå i land, og skjedde det ved Lekum, var det lett å ro i Heravassdraget. Det var bare å dra båtene forbi fossestrykene. Forbi Slepakjenn fortsatte de på sørsiden av Elgetun, forbi Engelykkja, Haga og fram til Vister. Der fortsetter resten av kongeveien mer som en sti fram til Rundkjenn, nær grensen til Marker.

Et sted mellom Vister og Rundkjenn holdt Steinulven til. Han het egentlig Ole Andreassen, og var sikkert en grei kar, men han hadde også mye rart for seg, så man kalte han for «Steinulven» på midten av 1800-tallet. Han hadde bodd på mange steder og en av dem var i ei hytte like vest for Rundtjern. Der gikk kongeveien over ei myr med kavlebru, før den stakk opp i åsen gjennom ei lita trange.
En bratt liten fjellvegg avgrenser veien på den ene sida. Den andre sida av veien avgrenses av en liten fjellformasjon, så vidt stor og bratt nok til å skjule en mann. Dette skal være stedet hvor Steinulven overfalt sine ofre. Han skal ha stormet fram bak steinen og skremt hestene ut i myra. Så lyktes han vel ofte med å røve til seg lasset.
Et dalsøkk i nærheten av Nøa kalles «Tjuvegodsdalen». Det heter seg at Steinulven gjemte sine stjålne skatter der.
Men han lyktes ikke alle ganger. Knepet var vel blitt kjent etter hvert, og det fortelles om en svenske som hadde forberedt seg. Han hadde laga seg ei griselærssvøpe med ei blykule i enden. Han la seg ned i lasset og lot som om han sov. Da Steinulven kom bort til lasset for å kaste han av, fikk han skikkelig juling. Denne gangen måtte angriperen kjøres hjem, og han skal ha måttet gå med stokk i flere dager etterpå. Det ble fortalt at Steinulven stjal alt hva en bonde hadde, til og med hesten, og ingen torde ta igjen av frykt for hevn.
Det er mer er å lese om dette i «Øst i kroken» og litt vestover.

Kart fra 1826

Denne gamle veien i østre Hærland hadde kavlebruer eller mosebruer som var en gammel måte å bygge veier over myrer på. Kavler er tvers-liggende stokker som lå veldig tett og med mose ovenpå, slik at hestene ikke tråkket gjennom. På gamle kart kan vi se at når veien gikk over myrer, er der tegnet tett i tett med streker på tvers.

På strekningen fra Hærland kirke til Rundtjern er veien/stien tydelig merket med severdighetsskilt.

Dette er et resultat av hva jeg har hørt eldre folk har fortalt eller jeg har lest sett gamle kart, og hva jeg selv har ment hvor veien har gått, så det tas forbehold om eventuelle feil.

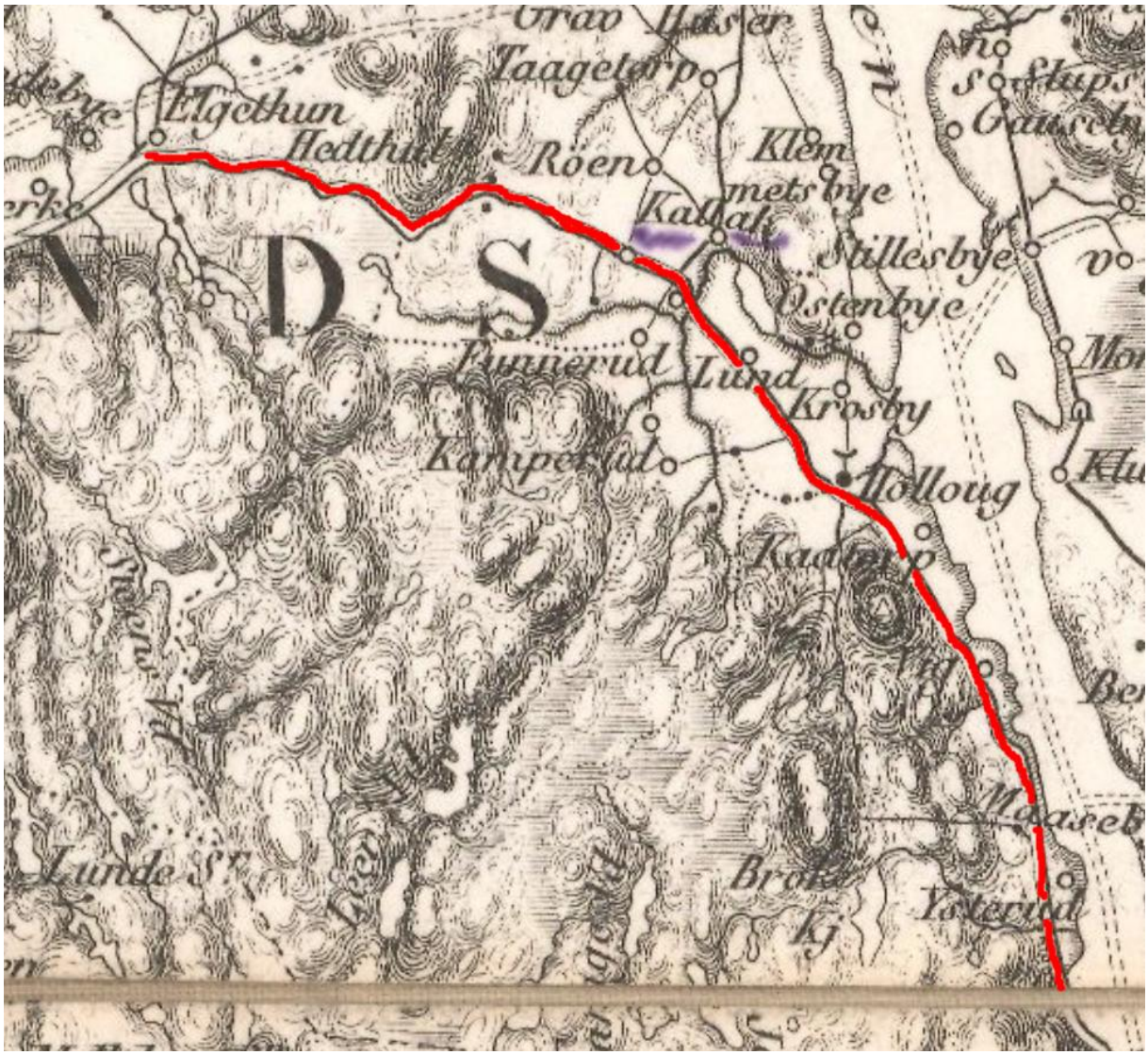

Kart fra 1826

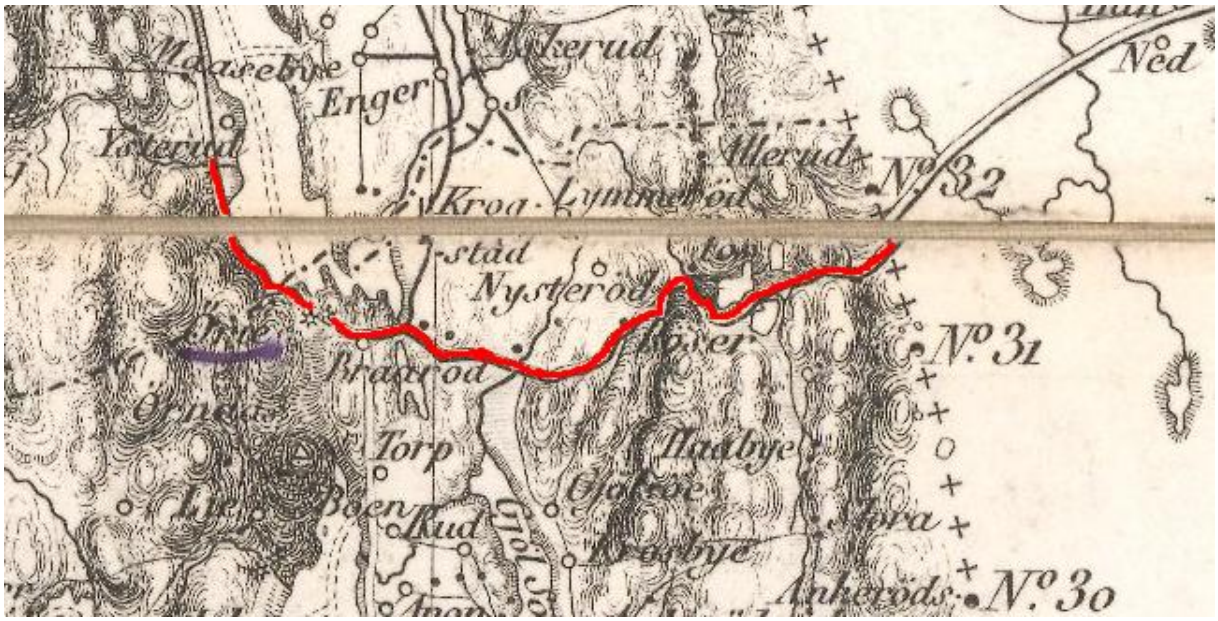

Kart fra 1826

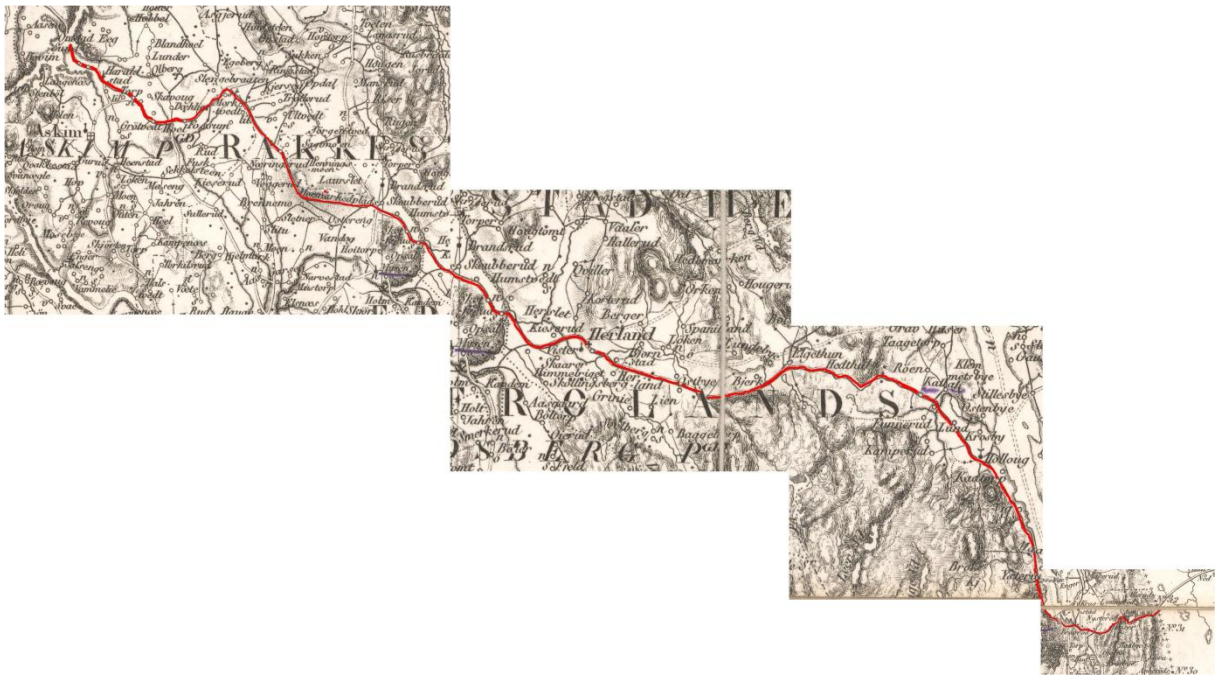

Kart fra 1826